

โฉนดชุมชนฉบับแรกของไทย

เค ชี ย ง ข า ว

โฉนดชุมชนบ้านคลองโยง เป็นพื้นที่ของสหกรณ์บ้านคลองโยง 1,800 ไร่ ตั้งอยู่ที่ ต.คลองโยง อ.พุทธมณฑล และ ต.ลานตากฟ้า อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม ตามแนวคลองโยงซึ่งเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) ชุมชนบ้านคลองโยง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่บุกเบิกที่ดินทำกินและฝังรกรากมา 4 ชั่วอายุคน ตั้งแต่ปี 2400 หลังการพัฒนาพื้นที่ชุดคลองมหาสวัสดิ์ ในปี 2403 เจ้านายในรัชกาลที่ 4 ทรงให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ จัปจ้องที่ดินว่างเปล่าริมคลองทางแขวงเมืองนนทบุรีฝั่งเหนือ 1,620 ไร่ แขวงเมืองนครชัยศรีฝั่งเหนือ 9,396 ไร่ แขวงเมืองนครชัยศรีฝั่งใต้ 5,184 ไร่ รวมที่นา 16,200 ไร่ แบ่งเป็น 50 ส่วน ส่วนละ 324 ไร่ เป็นที่นายาว 60 เส้น กว้าง 5 เส้น 8 วา เพื่อพระราชทานแด่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ พระเจ้าลูกยาเธอ และป่าวไพร่ ชาวบ้านคลองโยงจึงต้องเช่าที่นาทำกิน โดยมีหลักฐานเป็นโฉนดที่ดิน ซึ่งมีผู้ถือกรรมสิทธิ์ คือ เจ้าจอมมารดาชุม ในรัชกาลที่ 4

ต่อมา ที่ดินตกทอดสู่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชฯ และพระราชตระกูล ตีศกุล ถึงเจ้าของรายสุดท้าย คือ นาง **ประไพพิศ เกตุรายนา** เคยประกาศขายยกผืนครั้งใหญ่ในปี 2496 ราคาไร่ละ 1,100 บาท แต่ขายได้เพียง 700 ไร่ คงเหลือ 1,800 ไร่ **นายบุญจิต เกตุรายนา** ผู้จัดการมรดก จึงให้นายกองนา เก็บค่าเช่าให้ กระทั่งปี 2518 หลังรัฐบาลประกาศปฏิรูปที่ดิน เจ้าของที่ดินได้ขายที่ดินชาวนาต้องการที่ดินทำกิน จึงรวมตัวกันขอยืมเงินกองทุนหมุนเวียนจัดหาที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกร กรมส่งเสริมสหกรณ์ มาตั้งสหกรณ์นิคมเพื่อเช่าซื้อที่ดิน โดยชาวบ้านผ่อนเงินคืนกองทุนในราคาไร่ละ 2,500

บาท รวม 4,507,500 บาท

แต่ปี 2549 กรมส่งเสริมสหกรณ์ส่งมอบที่ดินคืนแก่กรมธนารักษ์ ตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้กรมธนารักษ์ทวงที่ดินคืนจากหน่วยงานต่างๆ มาจัดเช่าเอง ภายใต้โครงการรัฐเอื้อราษฎร์ ประกอบกับมีมติคณะรัฐมนตรี (ครม.) 25 ธันวาคม 2544 ห้ามนำที่ดินราชพัสดุมาดำเนินการจำหน่าย จ่าย โอน แก่ผู้อื่น ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากต้องเช่าที่ดินในราคาสูงขึ้น ประกอบกับการจัดให้เช่าของธนารักษ์

เป็นการเช่ารายบุคคล และปล่อยให้เปลี่ยนมือการเช่าโดยผู้ไม่เป็นเกษตรกรได้ ชาวบ้านจึงเรียกร้องและผลักดันให้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน โดยผ่านกระบวนการเจรจากับผู้ว่าราชการจังหวัด ธนารักษ์พื้นที่ หน่วยงานราชการ ร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และที่ปรึกษารัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ขณะที่สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และคณะอนุกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้สืบสวนข้อเท็จจริง พร้อมเสนอรายงานให้รัฐบาลแก้ปัญหา

ต่อมาปี 2552 สมัยรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคประชาธิปัตย์ สมาชิกสหกรณ์เช่าที่ดินคลองโยง ได้ร่วมชุมนุมในนาม “เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย (คปท.)” เพื่อผลักดันให้ชุมชนร่วมจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนเป็นธรรม รัฐบาลจึงแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของ คปท. โดยมีนายกฯเป็นประธาน และมีคณะอนุกรรมการแก้ปัญหาเฉพาะ 6 ชุด ซึ่งมีการเจรจา โดยคณะกรรมการอำนวยการ และอนุกรรมการ นำมาสู่ข้อตกลงร่วมกัน คือ แก้ปัญหาด้านนโยบายของรัฐบาลในการกระจายการถือครองที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชน รวมทั้งสำนักนายกรัฐมนตรีออกระเบียบสำนักนายกฯว่าด้วยโฉนดชุมชน และ ครม.พิจารณาปรับระเบียบโฉนดชุมชนส่งให้กฤษฎีกาพิจารณา โดยชาวบ้านได้ติดตามอย่างต่อเนื่อง

กระทั่งมีมติ ครม. วันที่ 30 มีนาคม 2553 และมีมติ ครม. วันที่ 14 ธันวาคม 2553 ให้นำที่ดินมาดำเนินการจัดการให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินของตนเองตามเจตนารมณ์เดิมของกองทุนหมุนเวียนฯ 2518 แต่มีเงื่อนไข คือให้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลในการกระจายการถือครองที่ดิน บริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน และมั่นคงโดยชุมชน ในรูปแบบโฉนดชุมชน ซึ่งสหกรณ์บ้านคลองโยงเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน สมาชิกสหกรณ์มีสิทธิครอบครองและใช้ประโยชน์แบบรายบุคคล หรือครอบครัว โดยห้ามซื้อขายที่ดิน แต่ที่ดินสามารถตกทอดไปยังทายาทโดยชอบธรรมของผู้มีสิทธิใช้ประโยชน์ที่ดิน และการโอนที่ดินต้องให้ทายาทโดยธรรม หรือมอบเป็นมรดก